

Ελίφ Σαφάκ

Στο μεταίχμιο Δύσης και Ανατολής

Η πολυβραβευμένη συγγραφέας προβάλλει ακόμη μία φορά τις διαφορές των κοινωνιών, της δυτικής και της τουρκικής πολιτικής και πολιτισμικής πραγματικότητας

ΓΡΑΦΕΙ Η ΧΡΥΣΑ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Η Ελίφ Σαφάκ, η τουρκική καταγωγής πολυβραβευμένη συγγραφέας, που γεννήθηκε στο Στρασβούργο το 1971, γράφει τα έργα της στα αγγλικά, τα τουρκικά και τα γαλλικά. Το πρώτο της έργο, *Kem Gözler Anadolu - Οποιοι μιλάει άσχημα για την Ανατολή* (σε ελεύθερη μετάφραση εννοείται το «να τιμωρηθεί»), μια συλλογή ιστοριών με μυθολογικές και ιστορικές αναφορές κυρίως, κυκλοφόρησε το 1994, ενώ το πρώτο της μυθιστόρημα *Ο Σούφι* βραβεύτηκε το 1998 (Βραβείο Μεβλανά). Γνωστά, μεταξύ άλλων, είναι το βιβλίο της *Το μπάσταρδο της Κωνσταντινούπολης* (μετάφραση Χριστιάννα Σακελλαροπούλου, εκδόσεις Λιβάνη, 2007), για το οποίο η συγγραφέας κατηγορήθηκε στην Τουρκία ότι «προσβάλλει την τουρκικότητα», το 2006, εξαιτίας αναφορών της στην αρμενική γενοκτονία, αν και η κατηγορία αποσύρθηκε τον ίδιο χρόνο λόγω ελλείψεως στοιχείων, όπως επίσης και *Οι 40 κανόνες της αγάπης* (μετάφραση Άννα Παπασταύρου, Παπαδόπουλος, 2012) και τα *10 λεπτά και 38 δευτερόλεπτα σ'*

ρημα *Το βλέμμα* (*The Gaze*, 1999), αλλά και σε ένα πιο πρόσφατο, *Το νησί των χαμένων δέντρων* (*The Island of Missing Trees*, 2021), το οποίο αναφέρεται στον έρωτα ενός Ελληνοκύπριου και μιας Τουρκοκύπριας, με αναγωγές ωστόσο σε θέματα οικολογίας (υπό έκδοση, μετάφραση Άννα Παπασταύρου, Ψυχογιός, 2024). Εξάλλου, η Σαφάκ γνωρίζει πολύ καλά πώς να συμπλέκει, να συνενώνει το παρελθόν με το παρόν, τις παραδόσεις με το σύγχρονο και την καινοτομία, την κοινωνική στασιμότητα με τις μεταβολές και τις μεταρρυθμίσεις. Μένοντας πιστή στην πεποίθησή της ότι οι διαφορές μεταξύ των ανθρώπων και τα ανόμοια πράγματα δημιουργούν καλύτερες προϋποθέσεις για επιτυχημένες συνθέσεις,

επιλέγει θέματα που δεν έχουν καμία σχέση με την «ομογενοποίηση» την οποία θεωρεί επικίνδυνη, από όπου και αν αυτή προκύπτει ή προέρχεται. Στο μυθιστόρημά της *Οι τρεις κόρες της Εύας*, που μεταφέρθηκε στη γλώσσα μας από την έμπειρη Άννα Παπασταύρου, αναζητείται, μέσω μιας ιστορίας που διαδραματίζεται το 2016 στην Ιστανμπούλ, αλλά με τις συνεχείς αναδρομές στο παρελθόν και στην Οξφόρδη, η ταυτότητα των τριών ηρωίδων. Η Πέρι, μια πλούσια Τουρκάλα, καθώς πηγαίνει σε δείπνο σε μια παραθαλάσσια έπαυλη, χάνει την τσάντα της που την αρπάζει ένας ζητιάνος από το αυτοκίνητό της. Στην προσπάθειά της να την πάρει από τα χέρια του, πέφτει στον

Elif Shafak
ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΑΣ

Μτφ. Άννα Παπασταύρου
 Εκδ. Ψυχογιός, 2023,
 σελ. 496
 Τιμή 20 ευρώ

δρόμο μια φωτογραφία, μια πολารόντ, που εικονίζει τρεις φοιτήτριες με τον καθηγητή τους στην Οξφόρδη. Αυτή η παλιά φωτογραφία θα σταθεί η αφορμή για να επιστρέψει η Πέρι πίσω στο παρελθόν, στα φοιτητικά της χρόνια κατά την περίοδο της δεκαετίας του 1980, να θυμηθεί λεπτομέρειες από την τότε ζωή της εκεί και να αναβιώσει τη σχέση της με τον καθηγητή της που την επηρεάζει σε θέματα θρησκείας, φιλοσοφίας και πολιτικής, αλλά και τις διαμάχες με τις άλλες δύο κοπέλες σε ζητήματα προσωπικά όπως και θρησκευτικά, για τη θέση της γυναίκας, την ισχύ του Ισλάμ στην καθημερινότητα και τον φανατισμό. Ο έρωτας, ωστόσο, και ο θαυμασμός προς έναν μεγαλύτερο και επιτυχημένο άντρα παίζουν τον δικό τους ρόλο και καθορίζουν τις επιλογές των τριών αυτών διαφορετικών γυναικών. Παράλληλα, γίνονται λεπτομερείς αναφορές στις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στην Τουρκία, την περίοδο κατά την οποία η εξουσία είχε περιέλθει στα χέρια των στρατιωτικών, τη δεκαετία του '80, στις συλλήψεις και τα παθήματα των ατόμων που αγωνίστηκαν για την επαναφορά της δημοκρατίας στη χώρα, με συγκεκριμένες περιγραφές που φέρνουν στον νου και άλλους συγγραφείς, όπως είναι ο Μπουρχάν Σονμέζ.

Οι ηρωίδες της

Η Τουρκία είναι μια χώρα δίχως μνήμη

Η Ελίφ Σαφάκ επιλέγει ηρωίδες, κυρίως, μέσω των οποίων ανοίγονται πολλοί και διαφορετικοί κόσμοι, καθώς η συγγραφέας πιστεύει ότι «στην Τουρκία οι άνδρες δεν μπορούν να μιλήσουν», μιλούν οι γυναίκες εφόσον αυτές έχουν μνήμη και μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να αναστήσουν το παρελθόν. Σημειώνει χαρακτηριστικά, σε συνέντευξή της στον γραφίστα και διαφημιστή Ουγουρτζάν Ατάογλου (στο τουρκικό περιοδικό «MediaCat», 2014), ο οποίος σχεδίασε πολλά εξώφυλλα βιβλίων της, ότι «μνήμη έχουν οι γυναίκες, ενώ η Τουρκία είναι μια χώρα δίχως μνήμη» στις κοινωνίες όπου επικρατεί η προφορική παράδοση, ό,τι κληροδοτείται από τις γιαγιάδες στις εγγονές είναι κρυμμένο στις ιστορίες και στους μύθους, πράγμα που σημαίνει ότι σ' αυτούς τους προφορικούς πολιτισμούς ζουν και βασιλεύουν οι γυναίκες... Απαιτείται να ακουστεί η φωνή των γυναικών και εμείς οι γυναίκες πρέπει να μιλήσουμε και να γράψουμε τις ιστορίες μας».

Η ιστορία ή καλύτερα οι πολλαπλές ιστορίες του μυθιστορήματος *Οι τρεις κόρες της Εύας* περιλαμβάνουν πολλά και διαφορετικά θέματα του παρελθόντος και του παρόντος, ζητήματα συνδεδεμένα με τους τόπους και τις κοινωνίες, με ποικίλα και παράταιρα χαρακτηριστικά, με συγκρούσεις αλλά και συνθέσεις, με αναφορές σε υποθέσεις που μας φαίνονται οικείες καθώς με αυτές ασχολείται και σε άλλα της έργα η ίδια η συγγραφέας, ενώ δεν αφήνουν αδιάφορους και πολλούς ακόμα σύγχρονους τουρκούς συγγραφείς. Και μπορεί η ίδια να μένει στο Λονδίνο, ωστόσο το βλέμμα της είναι στραμμένο στην Ανατολή και στη χώρα καταγωγής της, από την οποία εμπνέεται, αν και πολύ συχνά δεν διατάζει να σταθεί απέναντί της κριτικά.

Η Ελίφ Σαφάκ (εδώ σε φωτογραφία από τη μεγάλη έκθεση βιβλίου της Φρανκφούρτης) γεννήθηκε στο Στρασβούργο το 1971 και γράφει τα έργα της στα αγγλικά, τα τουρκικά και τα γαλλικά

Στο μυθιστόρημα αναζητείται, μέσω μιας ιστορίας που διαδραματίζεται το 2016 στην Ιστανμπούλ, αλλά με τις συνεχείς αναδρομές στο παρελθόν και στην Οξφόρδη, η ταυτότητα των τριών ηρωίδων

αυτών τον παράξενο κόσμο (μετάφραση Άννα Παπασταύρου, Ψυχογιός, 2021· το 2019 ήταν στη βραχεία λίστα του Βραβείου Μπούκερ).

Η Ελίφ Σαφάκ, λόγω της ανατροπής της σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον, στα έργα της προβάλλει τις διαφορές των κοινωνιών, της δυτικής και της τουρκικής πολιτικής και πολιτισμικής πραγματικότητας. Η ίδια πατάει γερά και στις δύο πλευρές, τις οποίες γνωρίζει καλά, και περιγράφει τις θρησκευτικές επιρροές, τον ισλαμισμό όπως αυτός εμφανίζεται στην Ανατολή και τη Δύση, τις μυστικιστικές επιδράσεις στην τέχνη και τη λογοτεχνία, αλλά και εν μέρει στον τρόπο σκέψης ορισμένων συμπολιτών της, τις μειονότητες με τις ιστορικές τους καταβολές και τις σχέσεις τους με το τουρκικό κράτος, θέματα που απασχολούν τον Ορχάν Παμούκ και τον Αχμέτ Ουμίτ.

Την ενδιαφέρει ο «άλλος», η ματιά του άλλου, του διαφορετικού, όπως και η συμφορά που προκαλείται όταν επιθυμεί κάποιος να δει προσεκτικά τον έτερο, στοιχεία που διακρίνονται σε πολλά της έργα, κυρίως όμως στο μυθιστό-